

A MÉREI RORSCHACH-PRÓBA ÉS AZ R-PAS TERMINOLÓGIÁJA, ALKALMAZÁSI ALAPELVEINEK ÉS FELDOLGOZÁSÁNAK KÜLÖNBBSÉGEI

NAGY Zsófia
zs.nagy.zsofia@gmail.com

BAGDY Emőke
Pszichoszomatikus Ambulancia
info@bagdyemoke.hu

CSÁSZÁR-NAGY Noémi
Pszichoszomatikus Ambulancia
Nemzeti Közszolgálati Egyetem
noemi.csaszar@pszichoszamoca.hu

ÖSSZEFOGLALÓ

Háttér és célkitűzések: A közlemény az új, teljesítményelvű Rorschach-próba, az R-PAS sajátosságairól (*The Rorschach Performance Assessment System*) számol be, összehasonlítva a klinikai gyakorlatban napjainkig meghatározó – hazánkban Mérei-féle Rorschachként elterjedt – hagyományos Rorschach értékelési rendszert az új teszt jellemzőivel. A hazai Rorschach-gyakorlat és az R-PAS rendszer hasonlóságainak és különbözőségeinek gyakorlati szempontú megvilágítása a hazai alkalmazás elősegítésének érdekében. A Mérei-féle alkalmazási rendszertől való különbözőségek kiemelésével, ennek tükrében ismertetjük az új teszt alapelveit, terminológiai jellemzőit, adminisztrációs (jelölési, feldolgozási, értékelési és értelmezési) sajátosságait.

Módszer: Komparatív analízis, különös tekintettel az új eljárás alkalmazási irányelveire és kiterjedt nemzetközi normatív adatgyűjtésének értékeire.

Eredmények: Írásunkban bemutatjuk, hogy a hazai Rorschach-próba és az R-PAS egyaránt kiváló eszköz a klinikai szakpszichológusok kezében, de utóbbi elsősorban a teljesítménymérés területén, sőt az igazságügyi szakértésben is elnyerheti új helyét. Statisztikai megbízhatósága, kevesebb jelölési feladata, online kiértékelő rendszere és gyors elsajátíthatósága teszi vonzóvá a gyakorló szakemberek számára.

Következtetések: Az új teszt alkalmazási kézikönyve rövidesen széles körben lehetővé teszi a teszt használatának megismerését, elsajátítását és a hazai tesztadaptációt. Az alkalmazhatósági kör az új teszt esetében a pszichológiai gyakorlat minden területére kiterjed, szemben a klinikai hangsúlyú és személyiségdiagnosztikai keretek között alkalmazott eredeti Rorschach-teszttel. Bevezetésével bekapcsolódhatunk a nemzetközi együttműködésbe, egyszersmind lehetővé tesszük a magas minőséget képviselő magyar Rorschach-rendszer továbbélését és fejlődését.

Kulcsszavak: Mérei-féle Rorschach-teszt, R-PAS, személyiség, teljesítménymérés

BEVEZETÉS

Munkánk célja a Rorschach-próba új, teljesítményelvű alkalmazási rendszerének (R-PAS) a bemutatása, összehasonlító elemzése, egybevetése a hazai gyakorlatot meghatározó Mérei-rendszerrel. A Mérei Ferenc által végzett hazai fejlesztések az eredeti Hermann Rorschach által létrehozott tesztre épülnek, és annak szemléletét viszik tovább. Hazánkban ez a módszertan Mérei Ferenc kutatásai és alkalmazása révén indult útnak, ezért a továbbiakban is ilyen módon említjük. Az ezredforduló óta a pszichodiagnosztikai eszköztár jelentősen változott. A Rorschach-teszt más projektív eljárásokkal együtt krízisbe került, míg elérte jelentős megújulásának jelen állapotát az R-PAS (*The Rorschach Performance Assessment System*) rendszerében. Közleményünkben bemutatjuk az új teszt létrejöttének kritikus fordulópontjait. Ezt bővebben Császár-Nagy (2020) a Magyar Pszichológiai Szemle Rorschach tematikus kötetében ismerteti. Jelen írásunkban az alapelvek, terminológia, tesztadminisztráció és információs jellegzetességek mentén vetjük össze a két rendszert, hasonló elemei és jelentős különbségei mentén. Ismertetjük az R-PAS hazai bevezetésének aktuális helyzetét és használatának perspektíváit a pszichodiagnosztikai gyakorlatban.

ELŐZMÉNYEK, AZ R-PAS MÓDSZER LÉTREJÖTTÉNEK ÚTJA

A hazai klinikai lélektan gyakorlatának újjáélesztésében a hatvanas években Mérei Ferenc iskolateremtő szerepet töltött be. Szakmaépítő koncepciójának alaptézise a pszichodiagnosztikai eszköztár elsődleges fontossága volt, mivel ez adhatja meg más klinikai területekkel szemben a foglalkozás differenciaspecifikációját (Mérei, 1974). Ennek bizonyítékeképpen a tesztrepertoár kialakítása került előtérbe. Szakács Ferenc és munkatársai kidolgozták a Rorschach-próba rendszerét, ami a hazai klinikai pszichodiagnosztika zászlós hajójává vált, és máig az is maradt (Mérei & Szakács, 1977; Mérei, 2000). Noha a nemzetközi gyakorlatban angolszász nyelvterületeken az amerikai Exner által kidolgozott *Comprehensive System* protokoll szerzett egyeduralkodóvá, a magyar rendszer a német és svájci Rorschach-hagyományokhoz kapcsolódott, nyelvezetében (jelölési konvencióiban) is. A hazai Rorschach iskola 260 kóddal, 52 mutatóval és számos klinikai skálával jellemezhető rendszere a klinikai pszichológiai szakmai protokollban a diagnosztikai munka kötelező részévé vált. A teszt időigényes elsajátítása és alkalmazásának szigorú feltételei miatt, információs gazdagságának rendkívüli értékei ellenére, az ezredforduló

óta fokozatosan háttérbe szorult, más (nagy-részt kérdőíves önkítöltő vagy értékelő) tesztekkel szemben. A klinikai gyakorlatban azonban megőrizte jelentőségét (Csigó, 2018). Hasonló folyamat volt megfigyelhető a nemzetközi szinten is a teszthasználatra vonatkozóan. Az amerikai *Comprehensive System Rorschach*-rendszer is krízisbe került. Először az amerikai standardizálásban felfedezett hibák (Garb, 1999) miatt merült fel a teszt moratóriuma, majd (ismét a tesztkritériumoknak való megfelelés terén) érvényességi és megbízhatósági kritikák ásták alá a tekintélyét. Az Amerikai Pszichológiai Társaság (APA) 1997-ben kitűzte zászlójára a gyakorlatban alkalmazott pszichodiagnosztikai tesztek tisztaságának (objektivitás, validitás, megbízhatóság) ellenőrzését. A Rorschach-próba MMPI teszttel történő validálását Gregory Meyer (1997) végezte el. Meyer és Kurtz (2006) javaslatot tett az Exner-féle terminológia és jelölési kódrendszer feleslegessé váló elemeinek kiszűrésére, egységesítésre, sőt fogalmi és szemléleti változások reformjára. Számos pszichometriai kritika után Viglione (1999) is megkérdőjelezte a teszt használhatóságát.

Viglione és Hilsenroth (2001) kritikusan vetették fel az exneri rendszer alkalmazásából várható diagnosztikai tévedéseket. Exner már 1997-ben felállított egy Rorschach Tesztkutató Bizottságot (Rorschach Research Council). A Gregory Meyer elnöklétével működő bizottság (Erard, Erdberg, Eblin, Mihura, Viglione) célja a teszt hibakorrektúrája, pszichometriai megerősítése és fejlesztése volt. A tesztre vonatkozó metaelemzés (Mihura et al., 2012) nyomán az Exner-eljárás változóinak egyharmada kiesett a rendszerből. Ez a bizottság kezdte meg az új, teljesítményelvű Rorschach-rendszer (R-PAS) kidolgozását. Ezt a módszert

új nevében 2012-ben mutatta be Meyer és Eblin a pszichológiai gyakorlatnak. A teszt R-PAS-ként való felépítésében támaszkodtak a klinikai képzési programok tapasztalataira, felhasználták a modern statisztikai technikákat, adatfeldolgozási módszereket. Törekedtek a vizsgálatvezetői viselkedés különbségeiből adódó eltérések csökkentésére, az empirikus alátámasztottságra, az adatgyűjtési eljárások egyszerűsítésére. Az R-PAS ma már nemzetközi normatív kutatási háttérrel rendelkezik, szakmai reputációja egyre növekszik. Ugyanakkor fontos említést tenni arról, hogy a *Comprehensive System* (CS) elsősorban amerikai területen továbbra is a mindennapi felhasználás része maradt, és törekszenek a rendszer további fejlesztésére is.

A MÉREI-RENDSZER ÉS AZ R-PAS TERMINOLÓGIAI, VALAMINT ALKALMAZÁSI ALAPELVEINEK KÜLÖNBSEGEI

Az R-PAS (*The Rorschach Performance Assessment System*), vagyis a Rorschach Teljesítményértékelő Rendszer, ahogyan az a nevében is szerepel, teljesítményszempontból ragadja meg a Rorschach-próba vizsgálati helyzetét. A tesztfelvételi elhelyezkedés, a meghatározott instrukciók és a tesztfelvételi helyzet a vizsgálati személytől a feladat abszolválását várják el. Bár módszertana különbözik a Hermann Rorschach által Magyarországon Mérei Ferenc révén meghonosított rendszertől, alaposan elmélyülve az R-PAS jelölési és értelmezési rendszerében észrevehetjük, hogy a Rorschach-próba rendszerének komplexitásába jól illeszkedik ez a legújabb metódus is. Az R-PAS egységes standardizált irányelveket és egyértelműen

meghatározott lépéseket biztosít a felhasználói számára, mindez a terminológiájában is megjelenik. Alaposan meghatározott teszt-felvételi lépések, nagyon pontosan leírt alapelvek segítik, hogy a különböző területeken dolgozó, valamint különböző ismereti háttérrel rendelkező klinikusok, kutatók egyaránt és legfőképpen egységesen képesek legyenek alkalmazni a Rorschach-tesztet.

Az R-PAS terminológiája sok esetben a CS (*Comprehensive System*; Exner, 1971) kifejezéseit alkalmazza, ez azonban a magyar szakemberek számára kevésbé ismert lehet. A kézikönyvnek szánt *Rorschach Performance Assessment System* (2011) nagyban segíti a módszer elsajátítását, minden mozaikszó, rövidítés egyértelmű magyarázattal, kritériumrendszerrel rendel-

kezik. Bizonyos jelölések (*Codes*) kritériumi konkrét szavakra vonatkozhatnak. Ezek a kódok alapos és széles körű statisztikai vizsgálatok eredményeképpen jöttek létre. Az egyes R-PAS jelölések validitása és reliabilitása, a változók kiválasztásának hivatkozásai megtalálhatók a kézikönyvben (például az orálfüggőségre utaló válaszok, az ún. ODL [*Oral Dependent Language*] leggyakoribb szavainak összefoglaló táblázata). Az alábbi táblázatban találhatóak az egyes nagyobb R-PAS jelölési csoportok, valamint a hozzájuk tartozó korai alkotók, a terminológia elsődleges rendszerezői. Erről a kézikönyv hosszabb leírást nyújt. A táblázat segítségével követhetővé válik, hogy az egyes R-PAS jelöléseknek milyen vizsgálatok szolgáltak alapul (Meyer et al. 2011).

1. táblázat. R-PAS jelölési csoportok és eredetük

R-PAS jelölési csoport	Módszertani, fogalmi eredete
Lokalizáció és fehér háttér	Rorschach, Beck
Tartalmi csoport	Rorschach, Klopfer, Beck
Objektum minőségére vonatkozó jelölés(ek)	Friedman
Forma minőségére és popularitásra vonatkozó jelölés(ek)	Rorschach
Determinánsok	Rorschach, Klopfer, Beck, Pietrowski, Exner, Ames
Kognitív jelölések	Rapaport, Gill & Schafer, Exner
Tematikus jelölések	Rapaport, Gill & Schafer, Exner, Urist, Meloy & Gacono, Perry & Viglione, Masling, Rable & Boldheim

Az R-PAS módszertannak és a hozzátartozó angol nyelvű kézikönyvnek a magyar kiadási folyamata és első kiadása 2023-ban zajlott (Meyer et al., 2011). Ebből adódóan nincs még kialakult egyezményes magyar nyelvű terminológia. Mivel a módszer Amerikából származik, elsősorban angol nyelvű rövidítéseket, mozaikszavakat használ, ez nagyban eltér a Mérei Rorschach-próbától,

ami a német nyelvű kifejezéseket emelte át. A kutatómódszertanban, a tudomány világában az elmúlt évtizedben az angol nyelv térhódítása zajlik, így az R-PAS segítheti azokat a felhasználókat, akik legalább alapszintű angoltudással rendelkeznek.

Az R-PAS kizárólag hivatalos kiképzőhelyeken (<https://r-pas.org>) sajátítható el a kézikönyv alapos tanulmányozásával,

ezáltal az oktatók és a képzési helyek szempontjából is egyezményeket tapasztalhatunk. Hosszú távon mindez a teszt validitását és konvencionális alkalmazhatóságát segíti.

Mivel az R-PAS a vizsgálat minden szakaszára (tesztfelvétel, adminisztráció, kódolás, számolás és értelmezés) vonatkozóan szigorú irányelveket követ, így a Rorschach-teszttel történő kutatási munkát, a vizsgálatvezetés homogenitását segíti. Ezen előnyei miatt alkalmazása fokozottan hatékony lehet olyan szakmai területeken, ahol fontos a megismételhetőség, esetleg rövidebb idő áll rendelkezésre a kiértékelésre, és kiemelten fontos az egyezményes értékelési rendszer. A nemzetközi kutatómódszertan nyitott az R-PAS alkalmazására, ezt maga a módszer nemzetközi normatív adatgyűjtési folyamata bizonyítja leginkább. Fentebb leírt jellemzői miatt az R-PAS kiemelten hasznos a kriminálpszichológiai, az igazságügyi pszichológia területén, valamint megbízhatósága miatt akár a munkapszichológia világában is új teret nyithat a projektív teszteknek.

A KÉTFÉLE TESZT ADMINISZTRÁCIÓJÁNAK (JELÖLÉSÉNEK, SZÁMOLÁSÁNAK) KÜLÖNBSEGEI

A vizsgálat rögzítése az R-PAS esetén elektronikus és hagyományos papír-ceruza módon is történhet. Csakúgy, mint a Mérei-féle Rorschach-vizsgálat során, a válaszadó bevonódottságát, a vele való megfelelő rapportot fontos kialakítani és fenntartani.

A vizsgálati helyzet itt is két szakaszra bontható. Azonban az alapvetően különböző megközelítés miatt a tesztfelvétel (*Response Phase*), valamint a tisztázó szakasz (*Clarifi-*

cation Phase) nem feleltethető meg egészen a hazai eljárásnak. Módszertani alapelv, hogy a vizsgálat vezetője a válaszadási szakaszban non direktív, azaz engedi, hogy a vizsgálati személy vegye át az irányítást, hiszen minden, amit a vizsgálati személy a helyzetben tesz vagy nem tesz, jelentőséggel bír. A teszt adminisztrációjára vonatkozóan az R-PAS összefoglaló anyagokat biztosít, amelyek gyakorlatban való alkalmazása megkönnyíti a vizsgálati helyzetet a kezdő rorschachozók számára is. Nagyon fontos különbség, hogy az R-PAS vizsgálati helyzetében a vizsgálati személy és a vizsgálat vezetője egymás mellett helyezkedik el, szemben a Mérei-féle eljárással, ahol a klaszikus pszichoterápiás elrendezésben történik a vizsgálat. Az elhelyezkedés egyértelműen jelzi a vizsgálati személy számára, hogy teljesítményhelyzetben van. Összességében tehát a tesztfelvételi folyamatban a vizsgálatvezetőnek egyezményes irányelveket kell követnie az instrukciókra és a válaszok számának optimalizálására vonatkozóan.

Eltérő az instrukció is, hiszen míg a Mérei-féle teszt felvételekor azt mondjuk: „*Most táblákat fogok mutatni. Arra fogom kérni, hogy azt mondja meg, mire hasonlít!*” (csak ha nem érti a személy, akkor hangzik el a „*Mire emlékezteti?*” instrukció, de a „*Mit ábrázol?*” vagy „*Mit lát a képen?*” kérdések kerülendők), addig az R-PAS esetén azt mondjuk: „*Tintafoлтminták sorozata, amelyet megmutatok. Azt kérném, hogy mondja el, mi lehet ez. Próbáljon meg két választ adni, vagy esetleg hármat minden táblára.*” Egészen meghatározott, pontos menete és kritériumai vannak a R-PAS felvételének. A Rorschach-teszt projektív teszt, amelyben a vizsgálati személyek között eltérő lehet a képzetáramlás, így a projekciós mechanizmus is változó lehet. Az R-PAS-ban mindössze 2-3 felele-

tet engedünk a vizsgálati személyeknek, ami hatással lehet a képzetáramlásra, így magára a projektív folyamatra is. Ennek megfelelően a Rorschach R-PAS felvételétől az „utótesztelésig”, jelölésig és értelmezésig minden lépése eltér a Mérei-féle Rorschach-rendszerétől.

Rendkívül fontos, hogy a vizsgálati helyzet második szakaszában, az ún. tisztázó fázisban (ez az „utóteszttel” rokonítható), a vizsgálatvezető célja, hogy az adott válasz jelöléséhez szükséges minden információt megkapjon, megtudja, hogy adott helyzetben az adott személy a konkrét választ hogyan észlelte. Mivel ebben a szakaszban lehet a legnagyobb a vizsgálatvezetők közötti eltérés, ezért az R-PAS itt is szigorú irányelveket követ, csökkentve a vizsgálói viselkedés változékonyságát. Mindezek az egyezmények redukálják a hibavarianciát, amit a vizsgálatvezetők közötti eltérések okozhatnak, ez pedig segítheti a Rorschach-teszttel történő vizsgálatokat, lehetővé téve a teszt módszertanának tudományos fejlesztését.

A vizsgálatot követően a teszt minél hamarabb történő összegzése, kódolása és értelmezése javasolt. Az R-PAS vizsgálatokat legegyszerűbb módon az R-PAS oldalon keresztül tudjuk kiszámítani és az eredményeket megkapni. Így az esetekhez egyénileg letölthető és szerkeszthető útmutató áll rendelkezésre. A kiértékelő programhoz való hozzáférés biztosítása biztonságos, titkosított webplatformon bármilyen internethez

kapcsolódó eszközről történhet (például PC, Notebook, okostelefon, iPad). Ehhez ellenőrzött módon hozhatunk létre felhasználói fiókot, szakképzési szinttől és orientációtól függően. Azaz létrehozhatunk kutatói, klinikai vagy akár diák felhasználói fiókot is. Mindez lehetővé teszi, hogy minden egyes felvett vizsgálatot egy helyen tárolva, bármikor elérhessünk a szakmai kompetenciahatárokra megfelelően. A hazánkban elérhető Rorschach-szoftverekhez hasonlóan, amennyiben a vizsgálatot elektronikus módon dolgozzuk fel, a számszerű eredményeket azonnal megkapjuk. Természetesen a különböző számítások elvégezhetőek kézzel, azonban a korszerű és praktikus felület nagyban könnyítheti a szakemberek munkáját, főleg akkor, ha nagy mennyiségű vizsgálati anyagról van szó. Az eredmények az újonnan létrehozott és folyamatosan vizsgált nemzetközi normatív referenciaértékekkel azonnal egybevetethetők.

A kódolási folyamatot minőségi táblázatok segítik, amelyek hangsúlyozzák a pontosságot és a konvencionalitást. Ilyen például a nemzetközi mintán létrehozott Népszerű (*Popular*) válaszok jegyzéke, ami hasonlít a Mérei-féle Rorschach vulger válaszokhoz, azonban nagyobb nemzetközi mintán validált, valamint kategorikusabb jelölési feltételrendszert követ. A válaszok egyes kódolási (*Codes*) csoportjai különböző kérdésekre adnak választ, amit a 2. táblázat szemlélet.

2. táblázat. Az R-PAS jelölési rendszere

Jelölésre vonatkozó kérdés	Hozzá tartozó jelek (<i>Codes</i>) száma
Milyen a tábla orientációja (<i>Card Orientation</i>)?	4 (például fejfel lefelé, oldalra fordítva stb.)
Hol látja a táblán az adott választ (<i>Localization</i>)?	3 (például egész válasz, részletválasz)
Magában foglalja-e a háttérrel az adott válasz (<i>Space Reversal vagy Space Integration</i>)?	2 (integrálja-e a háttérrel, vagy arra válaszol)
Tartalmilag mit lát a válaszban (<i>Content</i>)?	16 (például tűz, ember, állat válaszok stb.)
Vannak-e egymással összekapcsolódó részletek a válaszban (<i>Synthesis</i>)?	1 (létrejön-e szintézis a válasz részletei között)
Vannak-e olyan észlelt válaszelemek, amelyek homályosak (<i>Vagueness</i>)?	1 (például mennyire megformált az adott válasz)
Van-e a két azonos válaszelem a válaszban (<i>Pair</i>)?	1 (van-e két megegyező objektum az adott válaszban)
Mennyire megfelelő minőségű a válasz az adott foltra nézve (<i>Form Quality</i>)?	4 (forma minősége és az adott területre adott válasz gyakorisága)
Milyen népszerű az adott válasz (<i>Popular</i>)?	1 (statisztikailag meghatározott válaszok tartozhatnak ide)
Mi a válasz determinánsa, mi határozta meg a feleletet (<i>Determinant</i>)?	13 (például mozgás, forma, szín a determináns; a mozgásválaszok esetén elkülönített aktív, passzív és aktív-passzív válaszok)
Megjelenik-e kérdés a válaszban megjelenő kognitív folyamattal kapcsolatban (<i>Cognitive Codes</i>)?	10 (idetartoznak a torzult kognitív folyamatokra utaló válaszok; ezek közül 4 jelölése esetén különbséget teszünk a kognitív folyamatok változásának szintjében)
Megjelenik-e valamilyen tematika a válaszban (<i>Thematic Codes</i>)?	11 (idetartoznak pl. az agresszív, morbid tematikájú válaszok jelölései)
A vizsgálatvezető részéről történt-e beavatkozás a válaszoptimalizálás érdekében a tesztfelvétel során (<i>R-Optimized</i>)?	2 (például kellett-e biztatni a vizsgálati személyt a válaszáadásra)

A táblázat alapján látható, hogy számszerűen jelentősen kevesebb kód (*Codes*) található az R-PAS módszertanában, mint a hazai jelölési rendszerben, de így is közel 80 kóddal dolgozik a módszer. Példaként míg az R-PAS 16 tartalmi kört (pl. ember, állat, anatómia stb.) határoz meg, a Mérei-rendszer 52-t. A Mérei módszertan esetén nem minden jelölésnek van statisztikailag igazolt normatív rendszere, mégis a szakember számára fontos jelzést biztosíthat egy-egy jelölés. Tehát nem maga a kódok száma az, ami meghatározó különbség a két teszt módszertana között. Bár az R-PAS kevesebb

kóddal dolgozik, az alapvető eltérés mégis az, hogy egyfajta korlátot szab a kiértékelő szakember képzettségének és szaktudásának. Ezekkel a szigorú szabályokkal az R-PAS csökkenti az értékelési változékonyságot, ami segíti a kezdő felhasználókat, így könnyebb különböző szakmai háttérrel és ismeretekkel egyféléképp alkalmazni a tesztet, ugyanakkor a Rorschach Mérei-féle alkalmazása során a szakembernek nagyobb tere marad a tapasztalati és egyéb szakmai ismeretei fényében értelmezni az eredményeket.

A módszert alaposan tanulók számára számos hasonlóság fedezhető fel az itthoni jelölési rendszer és a teljesítményértékelő rendszer között. Azonban nagyon fontos, hogy ezek minőségi jelölési és értelmezési kritériumai eltérnek. Az R-PAS jelölési többéves normatív referenciaadatokból komplex statisztikai módszerekkel kerültek véglegesítésre. A jelölési folyamatot kifejezetten segítik az egyes jelölési csoportokhoz tartozó táblázatok, a rendkívül pontos lokalizációs táblák (ezek szintén eltérnek a Mérei-féle Rorschach-próba lokalizációjától) és kidolgozott jelölési lépések, amiket követve a kezdő módszert alkalmazók is pontos, konvencionális jelölési következtetésekre juthatnak. A táblázat alapján látható fontos különbség a Mérei Rorschach-próba-jelöléssel szemben, hogy az R-PAS olyan jelöléseket is bevon a számításba és értelmezésbe, amelyek nem a válaszhoz, hanem magához a tesztfelvételi adminisztrációhoz kapcsolódnak, így a táblák forgatását, valamint a választok moderálásához adott jelzések számát.

A vizsgálati eredmények legvégül könnyen olvasható grafikonokon is megjelennek, mindez segíti és rendkívül átláthatóvá teszi az egyes tesztek értelmezését és több vizsgálat összehasonlítását. Az R-PAS is alkalmaz összegzéseket (például egész válaszok összege és értelmezése, részletválasz összege és értelmezése stb.) valamint komplex számításokat, skálákat (például EII-3 a gondolkodás zavarának és a pszichopatológia súlyosságának átfogó, összetett mérőszáma; Viglione et al., 2011). Mindezeknek az alapvető statisztikai módszertani háttere megtalálható az R-PAS felhasználására készült könyvben (Meyer et al., 2011).

Míg a Mérei-féle Rorschach-próba hazai szakirodalma tematikusan a *Pszichodiagnosztikai fejlesztő kutatások a Rorschach-*

próában című kötetben (Bagdy & Császár-Nagy, 2020) található, addig az R-PAS módszertanával kapcsolatos szakirodalmat szintén az R-PAS oldalon keresztül érhetjük el.

A KÉTFÉLE TESZT ÉRTELMEZÉSÉNEK ELTÉRÉSEI

A tesztfelvétel előtt, csakúgy, mint a Mérei-próba során, hipotézist állítunk fel. Fontos, hogy milyen kérdésekre keressük a választ a teszt felvételével. A teszt eredményei abban segítenek, hogy az adott személy az adott sajátosságokkal a vizsgálati helyzet nyújtotta kontextusban nyújtott válaszaival pontosítani tudja az előzetes ismereteinket, segítsen megérteni, amit a teszt hiányában nem tudunk. A Rorschach-teszt kiértékelése, szakmai értéke nemcsak az alkalmazott rendszertől függ, hanem az azt alkalmazó szakembertől is. Minél tapasztaltabb és képzetesebb a felhasználó szakember, annál magasabb szintű lesz a teszt értékelése és értelmezése is, ennek azonban az R-PAS rendszere talán kevesebb teret tud adni, mivel annak szabályrendszere némiképp korlátozhatja a gyakorlott szakembert.

Az R-PAS eredmények egyik értelmezési alapelve, hogy a Rorschachra mint teljesítményalapú személyiségtesztre tekint. Minden egyes érték értelmezésekor a pontszámhoz kódolt specifikus viselkedéseket tartja szem előtt, illetve figyelembe veszi, hogy ezek a viselkedések logikailag és fogalmilag megfelelnek-e a következtetésekből levont személyiségjellemzőknek. Mint minden viselkedéstípus, a szavak, kifejezések, cselekvések, amelyeket a Rorschach ideje alatt megfigyelhetünk, többféle teoretikus módon értelmezhetők, beleért-

ve a kognitív, viselkedéses, pszichodinamikus és humanisztikus elméleti kereteket. Így a szakemberek elméleti ismereteitől, orientációjától függően teret kaphat a felszólító jelleg szerinti értelmezés is, ez azonban kevésbé hangsúlyos, mint az eredeti Rorschachban. Mint minden esetben, az R-PAS alkalmazásához is rendszeres szupervízió, folyamatos továbbképzés, jelölésekkel kapcsolatos rendszeres konzultáció javasolt, ezekről az R-PAS oldal nyújt információt.

Az R-PAS eredmények értelmezése során fontos lépéseket határoztak meg, hogy megfelelően segítsék a személyfókuszú és tesztfókuszú alkotóelemek interpretációját és azok összefűzését. Értelmezési eljárási menetet határoznak meg, amelynek lépéseit a kézikönyv könnyen érthető formában mutatja be, klinikai esetbemutatással kísértén. A numerikus eredmények grafikus ábrázolása az összefoglaló, profilalkotó értelmezési táblázatok segítik a szakemberek munkáját.

Fentieket összefoglalva az R-PAS értéke, hogy úgy alakították ki, hogy növelje a Rorschach-vizsgálatok használhatóságát azáltal, hogy:

1. csak a legerősebb statisztikai, empirikus és klinikai megalapozottsággal bíró és megfigyelt viselkedéses változókat értelmezi, és kizárja azokat, melyek statisztikailag nem megalapozottak;
2. modern statisztikai és számítástechnikai eljárásokat alkalmaz, és a módszert folyamatosan fejleszti;
3. terminológiai, szimbolikai, számítási és adatmegjelenítési szinten egyszerűsített, egyöntetű és logikus módszerként működik, melynek célja a redundancia csökkentése és a célratoróség elősegítése;
4. részletezi az értelmezendő változók empirikus megalapozottságát és pszichológiai indokoltságát;
5. egy statisztikai eljárást használ, mely alkalmazkodik a teszt összetettségéhez, és képi illusztrációt nyújt annak egyes változókra gyakorolt hatásáról;
6. optimalizálja a tesztfelvétel során adható válaszok számát, hogy egy értelmezhető és jelentéssel bíró jegyzőkönyv jöhessen létre, miközben jelentősen csökkenti a túl kevés válasz miatt értelmezhetetlen vagy a túl sok válasz miatt nehézkesen értelmezhető jegyzőkönyvek számát;
7. összehasonlítja az eredményeket egy nemzetközi szinten gyűjtött referenciamintával, képskálán megjelölt százalékos és normatív értékeket használva;
8. hozzáférést nyújt egy biztonságos, védett, online kiértékelő programhoz, mely a világ bármely részéről elérhető bármilyen számítógépes eszközről (pl. asztali gép, iPad, laptop stb.) (Meyer & Eblin, 2012).

KONKLÚZIÓ ÉS KITEKINTÉS

Az R-PAS minden bizonnyal gyors elterjedésre számíthat. A klinikai alkalmazásban is előnyt jelenthet a teszt könnyű és gyors elsajátíthatósága, megbízhatósága és a teljesítmény finanszírozási rendszerben működő egészségügyi szolgálat szűkre szabott vizsgálati és terápiás időkeretei miatt. Kétségtől nem szoríthatja ki azt a nagyívű és dinamikai gondolkodás szempontjából pótolhatatlan értékű rendszert, amelyet Hermann Rorschach és Mérei Ferenc hagyott ránk, és ami máig meghatározó eleme a klinikai vizsgálati protokollnak. Hasonló karrier rajzolódik ki a nemzetközi alkalmazásban is, ahol a klinikai pszichológia és pszichoterápia ma is túlnyomóan az Exner-féle holisztikus szemléleten nyugvó eredeti értékelésmódját preferálják (Császár-Nagy, 2020).

Nagyobb karrierre számíthat azonban a teszt a klinikai alkalmazáson túl, szinte minden alkalmazott pszichológiai területen. Ahol korábban a Rorschach felvétele vitás volt, ott különösen gyors elterjedése lehet.

Borstein (2012) szerint az új Rorschach a 21. század személyiségmérő módszertanának modelljét képviseli. Megfelel a felgyorsult, de minőségi, maximális pontosságra törekvő pszichometriai igényeknek, számolva azzal, hogy a vizsgálatnak nem része a személyesség vagy „élményszerűség”.

Magunk 2017-ben ismerkedtünk meg az eljárással, és ezt követően kapcsolódtunk a Columbia Egyetem Meyer professzor által vezetett R-PAS kutatócsoportjához. Elsőként számoltunk be az új Rorschach teljesítményértékelő rendszerről Magyarországon (Nagy & Császár-Nagy, 2020).

Az R-PAS meghonosításában végzett munkánkat a hazai Mérei-féle eredeti Rorschach

iskola tiszteletét és megőrzését tekintve is fontos vállalkozásnak tekintjük, hogy ezzel is elősegíthessük a nemzetközi pszichodiagnosztikai érverésben való hazai részvételt, egyszerűsmind a klinikai hagyományunk megőrzését. Ezáltal reményeink szerint hozzájárulunk a diagnosztikai fejlődés lépéstartó követéséhez, egyszerűsmind a hazai projektív tesztkultúra továbbéltetéséhez. Nem kétséges, hogy a teszt jövőjét ugyanarra a konfliktusra és ennek szakmai kezelési eredményeire kell bízunk, amely a teszt egész életét végigkísérte: objektív és szubjektív, beleélő intuitív globális versus racionális logikus és objektív valóságközelítési libikókájában, versengésében jelenleg bizonyítékon alapuló tudományos erők a meghatározók. A hegeli „megszüntette megőrzés” tézisében bízva reméljük, hogy a Rorschach-teszt megújulva élni fog tovább.

SUMMARY

DIFFERENCES IN TERMINOLOGY, APPLICATION, AND PROCESSING OF THE MÉREI RORSCHACH TEST AND THE R-PAS

Background and aims: This article examines the characteristics of the R-PAS (Rorschach Performance Assessment System), a new performance-based Rorschach test. It compares this new test with Mérei's Rorschach evaluation system, which continues to be widely used in clinical practice today.

Method: A comparative analysis is conducted, considering the application guidelines of the new procedure and the values derived from its extensive international normative data collection.

Results: Our findings demonstrate that both Mérei's domestic Rorschach test and the R-PAS are highly effective tools for clinical psychologists. However, the R-PAS is particularly well-suited for performance measurement, work psychology, and forensic expertise. Its statistical reliability, reduced marking tasks, online evaluation system, and user-friendliness make it an appealing option for practitioners.

Discussion: The forthcoming application manual for the new test will enable users to learn and master its usage and the domestic test adaptation. Unlike the traditional Rorschach test

used primarily for clinical emphasis and personality diagnosis, the new test has a broader range of applicability across all areas of psychological practice. By adopting the R-PAS, we are participating in international cooperation while simultaneously supporting the survival and development of the high-quality Hungarian Rorschach system.

Keywords: Mérei's Rorschach Test, R-PAS, personality, performance measurement

IRODALOM

- Bagdy E. & Császár-Nagy N. (2020). A Rorschach-próba hazai szakirodalma tematikusan, a megjelenés időrendjében: 1940–2019. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 75(1), 45–66. <https://doi.org/10.1556/0016.2020.00005>
- Bornstein, R. F. (2012). Rorschach Score validation as a model for 21st-Century personality assessment. *Journal of Personality Assessment*, 94(1), 26–38. <https://doi.org/10.1080/00223891.2011.627961>
- Császár-Nagy N. (2020). Quo vadis Rorschach-teszt? A Rorschach-próba múltja, jelene, krízisei, megújulása és jövője. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 75(1), 13–32. <https://doi.org/10.1556/0016.2020.00003>
- Csigó K. (2018). *A Rorschach-teszt klinikai alkalmazása*. Medicina Kiadó.
- Exner, J. E. (1974). *The Rorschach: A comprehensive system*. Wiley.
- Garb, H. N. (1999). Call for a moratorium on the use of the Rorschach Inkblot Test in clinical and forensic settings. *Assessment*, 6(4), 313–317. <https://doi.org/10.1177/107319119900600402>
- Meyer, G. J. (1997). On the Integration of Personality Assessment Methods: The Rorschach and MMPI. *Journal of Personality Assessment*, 68(2), 297–330. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa6802_5
- Meyer, G. J., & Kurtz, J. E. (2006). Advancing personality assessment terminology: time to retire “Objective” and “Projective” as personality test descriptors. *Journal of Personality Assessment*, 87(3), 223–225. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa8703_01
- Meyer, G. J., Viglione, D. J., Mihura, J. L., Erard, R. E., & Erdberg, P. (2011). *Rorschach Performance Assessment System: Administration, Coding, Interpretation, and Technical Manual*. Homewood Press.
- Meyer, G. J., & Eblin, J. J. (2012). An overview of the Rorschach Performance Assessment System (R-PAS). *Psychological Injury and Law*, 5(2), 107–121. <https://doi.org/10.1007/s12207-012-9130-y>
- Mihura, J. L., Meyer, G. J., Dumitrascu, N., & Bombel, G. (2012). The validity of individual Rorschach variables: Systematic reviews and meta-analyses of the comprehensive system. *Psychological Bulletin*, 139(3), 548–605. <https://doi.org/10.1037/a0029406>
- Mérei F. & Szakács F. (1974). *Klinikai pszichodiagnosztikai módszerek*. Medicina Kiadó.
- Mérei F. (2002). *A Rorschach-próba*. Medicina Kiadó.

- Nagy Zs., & Császár-Nagy N. (2020). Az R-PAS (Rorschach Teljesítményértékelő Rendszer) bemutatása. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 75(1), 67–72. <https://doi.org/10.1556/0016.2020.00006>
- Viglione, D. J. (1999). A review of recent research addressing the utility of the Rorschach. *Psychological Assessment*, 11(3), 251–265. <https://doi.org/10.1037/1040-3590.11.3.251>
- Viglione, D. J., & Hilsenroth, M. J. (2001). The Rorschach: Facts, fictions, and future. *Psychological Assessment*, 13(4), 452–471. <https://doi.org/10.1037/1040-3590.13.4.452>
- Viglione, D. J., Perry, W., Giromini, L., & Meyer, G. J. (2011). Revising the Rorschach Ego Impairment Index to accommodate recent recommendations about improving Rorschach validity. *International Journal of Testing*, 11(4), 349–364. <https://doi.org/10.1080/15305058.2011.589019>